

ROK REVOLUCE

Lekce 6 – Sametová revoluce

Metodický materiál pro učitele

www.rokrevoluce.cz

O PROJEKTU

Vzdělávací videosérie Rok revoluce www.rokrevoluce.cz je určena žákům vyšších tříd základních škol (7. – 9. třída) a studentům středních škol. V roce 2019 si Česká republika připomíná 30. výročí sametové revoluce – klíčové události našich moderních dějin. Smyslem této série Knihovny Václava Havla je přiblížit mladým lidem, kteří historický převrat osobně nezažili, rok 1989 v širším kontextu než jenom skrze listopadové revoluční události.

Série se skládá z osmi dílů, které postupně od ledna do prosince mapují důležité události celého roku 1989. Lekce se zaměřují především na události domácí, ale zmiňují také vývoj okolních zemí tehdejšího Východního bloku, především SSSR, východního Německa a Polska. Speciální sedmý díl, kterým jsme se rozhodli zprvu sedmidílnou sérii rozšířit, je věnován událostem na Slovensku. Cílem série je, aby žáci a studenti pochopili sametovou revoluci jako výsledek mnohaletých snah o boj za svobodu a demokracii v Československu a také jako odraz širších změn, které od poloviny osmdesátých let spolu s nástupem Michaila Gorbačova do čela SSSR postupně zasáhly všechny země pod sovětským mocenským vlivem. V průběhu lekcí jsou mladí lidé zároveň seznámeni s některými událostmi a pojmy z historie předchozích let (okupace Československa, disent, normalizace, Charta 77 apod.), na něž rok 1989 navazoval.

ZAPOJENÍ DO VÝUKY

Série se skládá z osmi videolekcí, z nichž každá má 3 – 4 minuty. Stopáž byla zvolena tak, aby bylo možné lekce snadno zapojit do výuky. V průběhu roku 2019 budou lekce zveřejňovány postupně na webové stránce www.rokrevoluce.cz. Promítáním videolekcí ve výuce se výročí sametové revoluce nestane jednorázovým tématem, ale prostoupí výuku po celý rok. Škola může do projektu přistoupit kdykoli a lekce využít dle své potřeby.

Harmonogram zveřejnění lekcí:

Leden – Lekce 1
Březen – Lekce 2
Květen – Lekce 3
Červen – Lekce 4
Říjen – Lekce 5
Listopad – Lekce 6
Listopad – Lekce 7
Prosinec – Lekce 8

Ke každé lekci je k dispozici metodický materiál pro pedagogy a pracovní list pro žáky. Listy obsahují úkoly, jak lze po zhlédnutí videa téma dále rozvíjet, včetně návrhů na doplňující četbu či zhlédnutí dalších materiálů. Je na zvážení pedagoga (časových možnostech, věku žáků a studentů), které z těchto doplňujících úkolů a materiálů využije.

LEKCE 6 – SAMETOVÁ REVOLUCE

První lekce uvedla mladé diváky do ledna revolučního roku 1989 a seznámila je s klíčovou událostí počátku roku – tzv. Palachovým týdnem. Podnětem k této sérii demonstrací a občanských nepokojů na Václavském náměstí v Praze bylo připomenutí si 30 let od smrti studenta Jana Palacha, který se upálil na Václavském náměstí 15. 1. 1969 a zemřel o několik dní později 19. 1. 1969. **Druhá lekce** se zabývala peticemi, které na jaře 1989 vznikaly na obranu nespravedlivě vězněných účastníků Palachova týdne, mezi nimiž byl i Václav Havel. Tématem **třetí lekce** byla petice Několik vět, která požadovala dodržování základních lidských práv a kterou se odvážilo podpořit přes 40 000 osob včetně známých osobností. **Čtvrtá lekce** se soustředila na události v Sovětském svazu a v Polsku, kde na rozdíl od Československa bylo v polovině roku 1989 zřejmé, že změny

režimu jsou nevyhnutelné. **Pátá lekce** se zaměřila na události v sousedním Německu a na exodus východních Němců na Západ skrze území Československa.

V průběhu šesté lekce, jejímž obsahem je samotná sametová revoluce, youtuberka vaří „sametovou“ polévku, tento vtipný prvek lze interpretovat i tak, že stejně jako polévka i revoluce se neobejde bez přípravy a ingrediencí, o nichž pojednávalo předchozích pět lekcí. Sametová revoluce nespada z nebe, ale byla odrazem uvolňování poměrů v Sovětském svazu a postupného pádu totalitních režimů v okolních zemích.

Lekce nejprve mapuje den 17. 11. 1989, který začal setkáním v Praze na Albertově, kde se sešlo několik set studentů, aby uctili památku Jana Opletala, studenta smrtelně zraněného během protinacistické demonstrace za 2. světové války. Tento moment umožní ve výuce zopakovat dvě důležitá jména studentů, kteří vešli do naší historie – Jan Palach a Jan Opletal. Studenti by si měli uvědomit, v jaké době každý z nich žil, za co bojovali a proti jakým režimům se postavili. Zároveň je důležité se studenty mluvit o tom, jakou mladí lidé hráli roli v československé historii a jak je jejich role důležitá i dnes.

Jak je patrné z následujících archivních záběrů, studentská akce přešla v masovou demonstraci, způsobenou celkovou a dlouhotrvající nespokojeností ve společnosti. Z archivních záběrů je zřejmé, že lidé tehdy požadovali pro nás dnes již zcela běžné věci jako například „svobodné volby“. Násilí na demonstrantech ukazuje, jak se režim v prvních chvílích vzednutí společnosti bránil. Ačkoli později revoluce vešla do historie pod názvem sametová, k násilí v prvních dnech docházelo, naštěstí však nikdo nezemřel.

V další části lekce jsou mladí diváci seznámeni s Občanským fórem (OF), politickým hnutím, které vzniklo 19. 11. 1989 v Praze jako spontánní platforma občanských nezávislých aktivit. OF se sice poměrně brzy, v průběhu roku 1991, rozpadlo, ale na jeho vzniku je možné žákům a studentům demonstrovat, jak se různé nezávislé skupiny snažily rychle spojit a vytvořit opozici vládnoucí komunistické straně.

Youtuberka dále vysvětluje, jak se v tehdejší ČSSR šířily informace o revolučních událostech a založení Občanského fóra. Důležitý je moment angažování se – známé osobnosti, ale i studenti a další lidé objížděli zemi a snažili se informace šířit. Moment občanské angažovanosti každého z nás je stejně důležitý i dnes, byť žijeme ve svobodné demokratické zemi. Spolu s nástupem moderních technologií se sice změnil způsob, jak mezi sebou lidé šíří informace, ale podstata – tedy angažování se pro určitou věc a snaha šířit informace mezi další – zůstává nezměněna.

Lekce dále sleduje průběh revoluce, další demonstrace a narůstající počet lidí, kteří se jich účastní. Na archivních záběrech je dobré studenty upozornit na různé symboly, které vešly do historie – lidé ukazovali prsty revoluční gesto vítězství „V“, cinkali klíči a skandovali slavná hesla jako například: Máme holé ruce.

Důležitým průvodcem revolučních dní byla i hudba, ve videu je slyšet hymna v podání zpěvačky Marty Kubišové a dalších. V lekci zazní také zkrácená verze známého Havlova výroku „Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí“, který se stal jedním ze symbolů sametové revoluce. Václav Havel byl už jako prezident na povahu a smysl této věty mnohokrát dotazován:

„Já jsem řekl, že pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí. Bylo to takové zvolání, kterým končil jeden z mých projevů na Václavském náměstí. Bylo to zvolání emotivní, přiměřené té situaci, té atmosféře, přiměřené té chvíli. Ale to neznamená, že za ním nestojím. To je na jedné straně jakýsi návrat k tomu tradičnímu českému rčení, že pravda zvítězí, které je i na prezidentské standartě. Ale je k tomu z dobrých důvodů připojena i láska, protože já si myslím, že pouhá pravda nás už nezachrání.“

(Václav Havel pro Český rozhlas, 10. 11. 1995)

„Pravda a láska bylo revoluční heslo, které mělo zdůraznit pozitivní náboj vlny občanské aktivity, a pokud jsme je alespoň nějaký čas skloňovali téměř všichni, jak říkáte, je to dobře. Mohli jsme hlásat jiné heslo, ale dějiny nezopakujete. Staly se tak, jak jsme jich všichni byli svědky a účastníky.“

(Rozhovor prezidenta republiky Václava Havla pro časopis Týden č. 47/99, 15. 11. 1999)

Klíčové události a pojmy 6. lekce

- Občanské fórum
- Sametová revoluce
- Jan Opletal
- Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí
- Symboly revoluce

Jak s žáky a studenty po zhlédnutí videa ve výuce pracovat:

- V úvodu je dobré se studenty diskutovat o tom, zda sametová revoluce nastala neočekávaně, nebo zda odrážela širší atmosféru v Evropě. Je možné zrekapitulovat některé události, o nichž pojednávaly předchozí lekce – ČSSR: Palachův týden a zatýkání nevinných lidí, petice Několik vět | Evropa: perestrojka, exodus východních Němců, pád Berlínské zdi, vítězství opozice v Polsku
- Role a úloha studentů v dějinách naší země – tehdy a dnes: mladí lidé jsou velmi často motorem důležitých společenských

změn, nemusí jít jenom o velké události dějin, ale i o drobnější konflikty nebo aktuální společenská témata. I dnes jsou studenti motorem změn, ať už v zemích, kde lidé stále bojují o svobodu, nebo v demokratickém světě, jenž čelí jinému typu hrozeb (například aktuální situace v Hongkongu, nebo klimatické změny, na které upozorňuje aktivistka Greta Thunbergová).

- Jak vznikl název sametová revoluce a co znamená
- Jaké jsou symboly sametové revoluce a co znamenají

Doplňující materiály

- Pokud máte ve výuce čas, můžete si promítnout [on-line fotografickou výstavu Pavla Hrocha](#) přibližující atmosféru revoluce i prvních porevolučních let
- Autentickým vzhledem do hektických dní revoluce je deník Vladimíra Hanzela, tajemníka Václava Havla, který naleznete on-line na www.denikrevoluce.cz